

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI

YARGI ORGANLARI

- Türk Hukukunda Kıta Avrupası Hukuk Sistemine paralel biçimde, özel hukuk ve kamu hukuku ayrımı yapılmaktadır.

- **Kişilerin** hukuk düzeni tarafından korunan **hak ve menfaatlerin ihlal edilmesi** veya **ihlal edilmesi tehlikesinin var olması halinde**, bozulan toplumsal düzenin yeniden kurulabilmesi ve kişiler arasındaki menfaat dengesinin sağlanabilmesi için, hukuk kurallarının emrettiği yaptırımların devletin yetkili organları tarafından tespit edilmesi ve uygulanması gerekir.

Yargı

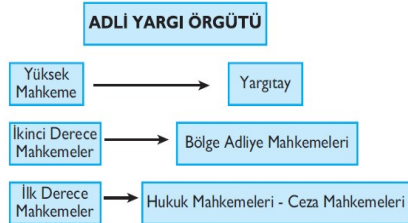
- Bağımsız ve tarafsız mahkemelerce somut bir hukuki uyuşmazlığın veya hak ihlalinin çözülmesi amacıyla, genel ve soyut nitelikteki hukuk kurallarının, çeşitli yargılama usullerinin yardımıyla somut olaylara uygulanması ise dar anlamda "**yargı**" kavramı ile ifade edilir.

Yargı Örgütü

- Yargı organlarının daha etkin hukuki korunma sağlanabilmesi bakımından, uyuşmazlıkların niteliğine, düzenlendikleri hukuk dalına, uyuşmazlıkları çözmekle görevli mahkemelere ve bu mahkemelerde uygulanan yargılama usullerine göre, "**yargı örgütü**" farklı "**yargı kollarına**" ayrılmıştır.

- Türk Hukukundaki yargı kolları:
 - Adli yargı,
 - İdarî yargı,
 - Anayasa yargısı,
 - Mali yargı,
 - Uyuşmazlık yargısı.

ADLİ YARGI

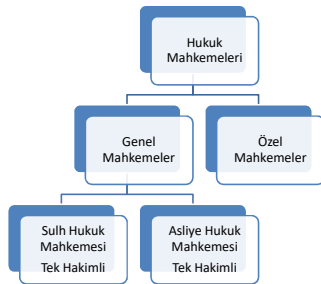

Hukuk Mahkemeleri

- Özel hukuk alanında ortaya çıkan uyuşmazlıkların (Boşanma, Tazminat, Alacak Davası) çözümlendiği yargı yerleri.
- İl merkezlerinde ve bazı ilçe merkezlerinde kurulur. Belirli Yargı çevreleri vardır.

Yargı Çevresi: Bir mahkemenin yargı yetkisinin sınırlarını belirleyen idari ve coğrafi çevredir. Hukuk ve ceza mahkemelerinin yargı çevresi, kural olarak, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır.

Hukuk Mahkemeleri

Asliye Huk. Mah. Görevleri

- *Asliye hukuk mahkemesi, kanunlarda aksine bir düzenleme bulunmadıkça, Dava konusunun değer veya miktarına bakılmaksızın;*
 - malvarlığı haklarına ilişkin davalarla,
 - şahıs varlığına ilişkin davalara,
 - sulh hukuk mahkemesi ve diğer özel mahkemelerin görev alanları dışında kalan tüm dava ve işlere (HMK m. 2) bakar.

Sulh Huk. Mah. Görevleri

- *Sulh hukuk mahkemesi, dava konusunun değer veya tutarına bakılmaksızın;*
 - Kira ilişkisinden doğan tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davalara,
 - Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davalara,
 - Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davalara,
 - Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği diğer davalara (ör. Taşınmazın aynına ilişkin olmayan, kat mülkiyeti kanundan doğan davalara veya çekişmesiz yargı işlerine) bakmakla görevlidir.

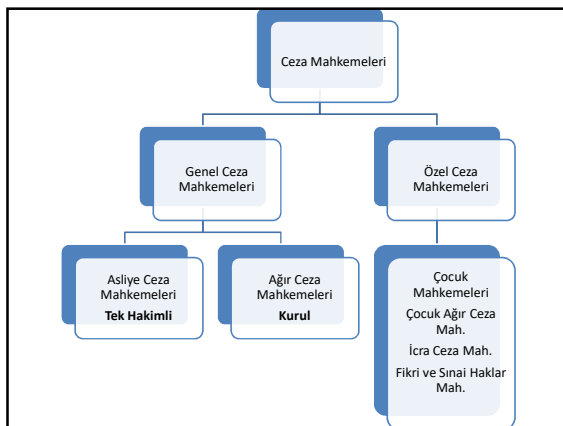
Özel Hukuk Mahkemeleri

- Özel bir kanunla kurulan ve bakacakları dava ve işler belirli kişiler veya uyuşmazlık türleri ile sınırlandırılmış bulunan mahkemeler ise **özel mahkeme (uzmanlık mahkemesi)** olarak adlandırılır.

- Hukuk mahkemeleri arasındaki özel mahkemeler,
 - asliye ticaret mahkemesi,
 - aile mahkemesi,
 - tüketici mahkemesi,
 - iş mahkemesi,
 - icra mahkemesi,
 - kadastro mahkemesi,
 - fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi olarak özetlenebilir.

CEZA MAHKEMELERİ

- Ceza mahkemeleri kanunların **suç saydığı fiil (davranış) veya işlemlerin gerçekleşmesi halinde**, suç işleyenlerin yargılanması ve suçlu bulundukları takdirde alacakları cezaların belirlenmesi için açılan davalara bakmakla görevlidirler.

- Ceza mahkemeleri de genel ve özel ceza mahkemeleri olarak iki gruba ayrılabilir.
- Adli Yargı Teşkilat Kanununa göre, ceza yargısındaki genel mahkemeler asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleridir.
- Asliye ceza mahkemeleri **tek hâkimlidir**.
- Ağır ceza mahkemesinde ise, **bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur**.

- **Sulh Ceza Mahkemeleri 2014 yılında kaldırıldı.**
- Yerine Sulh Ceza Hakimlikleri kuruludur.
- Sulh Ceza Mahkemelerin görevini yerine getiriyor.

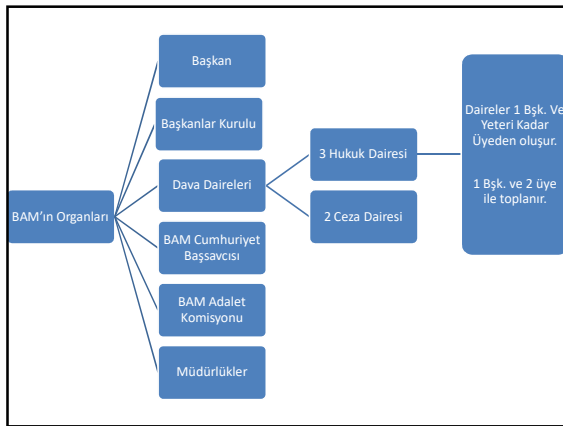
Ceza Mahkemelerin Görevleri

- *Asliye ceza mahkemesi*, kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller dışında, sulh ceza hakimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere bakmakla görevlidir.
-

- **Ağır ceza mahkemesi** ise, kanunların ayrıca görevli kıldığı haller dışında, Türk Ceza Kanununda yer alan
- yağma (TCK m.148),
- irtikâp (TCK m. 250/1 ve 2),
- resmî belgede sahtecilik (TCK m. 204/2),
- nitelikli dolandırıcılık (TCK m. 158),
- hileli iflas (TCK m. 161) suçları,
- devletin güvenliğine karşı suçlar,
- anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar,
- milli savunmaya karşı suçlar,
- devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk,
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile **ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarla** ilgili dava ve işlere bakmakla görevlidir.

Bölge Adliye Mahkemesi

- Adalet Bakanlığı tarafından kurulur.
- 15 Bölge Adliye Mahkemesi
- İstinaf Başvurularını inceler

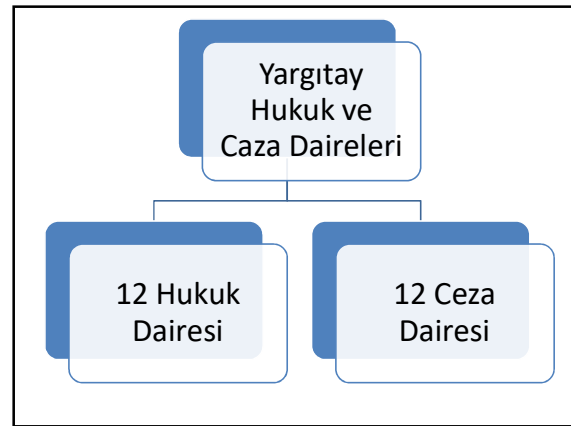
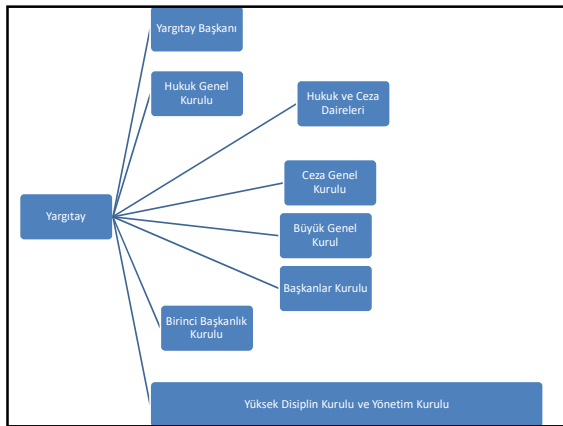
Görevleri

- İlk derece hukuk mahkemelerinden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılan **istinaf başvurularını karara bağlamak**,
- Yargı çevresi içerisinde bulunan ilk derece hukuk mahkemeleri arasındaki **yetki ve görev uyumsuzluklarını çözmek**,
- Yargı çevresindeki yetkili ilk derece hukuk mahkemesinin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı sınırları kapsamının belirlenmesinde tereddüt edildiği takdirde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir hukuk mahkemesine nakline veya **yetkili mahkemenin tayinine karar vermek**,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

- Bölge adliye mahkemesi **ceza dairelerinin** görevleri ise şunlardır:
 - İlk derece ceza mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak **istinaf başvurularını karara bağlamak**,
 - Yargı çevresi içerisinde bulunan ilk derece ceza mahkemeleri arasındaki **yetki ve görev uyumsuzluklarını çözmek**,
 - Yargı çevresindeki ilk derece ceza mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukuki veya fiili engellerinin çıkması hâlinde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir adli yargı **ilk derece ceza mahkemesine nakli hakkında karar vermek**,
 - Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Yargıtay

- Son inceleme mercii
- Yargıtay'ın asli fonksiyonu, adlî yargı alanında çözüme bağlanan dava ve işler bakımından, ülkede **hukukun aynı şekilde uygulanmasını ve hukuk birliğini sağlamaktır**.
- 2797 sayılı Yargıtay Kanunu

Hukuk ve Ceza Daireleri

- Hukuk ve Ceza Dairelerin 1 Bşk. Ve yeteri kadar üye ve aynı zamanda tetkik hakimi var.
- **1 Bşk. ve 4 üye ile toplanır.**
-

Hukuk ve Ceza Genel Kurulları

- Hukuk Dairelerinin başkan ve üyelerinden **Hukuk Genel Kurulu**
- Ceza Dairelerinin başkan ve üyelerinden **Ceza Genel Kurulu**
- **İsrar kararlarının incelerler ve içtihatların birleşmesine karar verirler.**

Diğer görevler

- Aynı veya farklı yer bölge adliye mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar bakımından **hukuk daireleri arasında veya ceza daireleri arasında uyumsuzluk bulunursa,**
- Yargıtay **hukuk daireleri arasında veya ceza daireleri arasında içtihat uyumsuzlukları** bulunursa,
- Yargıtay dairelerinden biri; yerleşmiş içtihadından dönmek isterse veya benzer olaylarda birbiriyle çelişen kararlar verirse, bunların içtihatların birleştirilmesi yoluyla kesin olarak karara bağlamak hukuk veya ceza genel kurullarının görevidir (YK m. 15, I, 2).

Büyük Genel Kurul

- **Yargıtay Büyük Genel Kurulu;**
 - birinci başkan,
 - birinci başkanvekilleri,
 - daire başkanları,
 - üyeler ile
 - Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı ve
 - Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı vekilinden oluşur (YK m. 8, I).

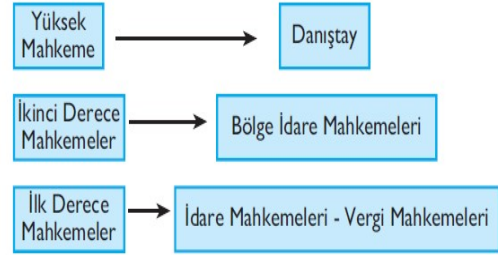
- Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevlerinden bazıları,
 - Yargıtay Başkanını,
 - Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı adayını,
 - daire başkanlarını
 - Yargıtay üyelerinin katılması gereken kurullara gönderilecek üyeleri seçmektir.
- Ayrıca **ıçtihat uyuşmazlıklarını gidermek ve ıçtihatları birleştirmek** de Genel Kurulun görevleri arasındadır.

- Buna göre;
 - • Hukuk Genel Kurulunun benzer olaylarda birbirine aykırı biçimde verdiği kararları ile Ceza Genel Kurulunun yine benzer olaylarda birbirine aykırı olarak verdiği kararları,
 - • Hukuk Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulu; Hukuk Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi; Hukuk Genel Kurulu ile bir ceza dairesi;
 - • Ceza Genel Kurulu ile bir ceza dairesi, Ceza Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi;
 - • Bir hukuk dairesi ile bir ceza dairesi arasındaki ıçtihat uyuşmazlıkları
- **Büyük Genel Kurulun ıçtihadı birleştirme kararlarıyla** giderilir.
- Yargıtay Büyük Genel Kurulunun kararları kesin olup, bu kararlar aleyhine başka bir yargı merciine başvurulamaz.

İDARİ YARGI

- İptal ve Tam yargı davaları
- İdari sözleşmelerden kaynaklanan ve tahkime tabi olmayan davalar idari yargıda çözümlenir.

İDARİ YARGI ÖRGÜTÜ

İlk Derece Mahkemeleri

- İdari Mahkemeler
- Vergi Mahkemeleri

İdari Mahkemeler

- **İdare mahkemeleri**, başka bir yargı merciine bırakılmayan iptal davalarını, tam yargı davalarını, tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları çözmekle görevli mahkemelerdir (2576 s.K. m. 5).
- Buna göre, idare mahkemeleri, vergi mahkemelerinin görevine giren davalar ve **Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakacağı davalar dışından** kalan idari davalara bakar.

Vergi Mahkemeleri

- *Vergi mahkemeleri ise, genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları ve 6183 sayılı AATUHK'nun uygulanmasına ilişkin davaları çözmekle görevli ilk derece mahkemeleridir (2576 s.K. m. 6).*
-

- İdare mahkemeleri ve vergi mahkemeleri **bir başkan ile yeteri kadar üyeden oluşur.**
- Kurul halinde karar verilmesi gereken dava ve işlerde, mahkeme kurulu başkan ile iki üyeden oluşur.
- Başkanın yokluğunda kıdemli üye başkana vekillik eder (2576 s.K. m. 4).

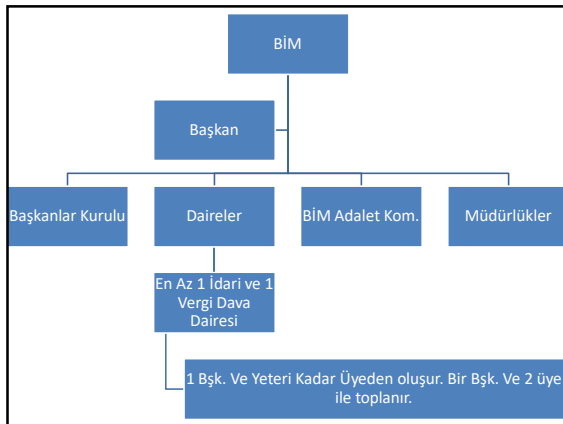
- İdari ve Vergi mahkemelerinde parasal tutarı **2015 yılı için 30.000 TL** altında olan davalar tek hakimle görülür.

YIL	PARASAL SINIR
2015 yılı	30.000
2016 yılı	31.000
2017 yılı	32.000
2018 yılı için	36.000
2019 yılı	44.000
2020 yılı	53.000
	57.000

- Vergi Mahkemelerinin tutarı **2015 yılı için 5,555 TL** olan davalar kesindir.
- 2016= 5000, 2017= 5000, 2018= 5000, 2019 6.000. 2020 yılı için 7000 TL. 2021 7000 TL
- 2020 yılı için temyiz yolu açık olan davalarda tutar: 176.000 TL 2021 İÇİN 192.000

BİM

- Bölge idare mahkemelerinin görevleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına karşı yapılan **istinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak** (2577 s.K. m. 45), yargı çevresindeki **idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını** kesin karara bağlamak ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

- Bölge idare mahkemesi, bir başkan ve yeteri kadar üyeden oluşan ve kurul halinde çalışan toplu bir mahkemedir.
- Bölge idare mahkemesi, başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, bölge idare mahkemesi adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur.
- Bölge idare mahkemelerinde, biri idare diğeri vergi olmak üzere en az iki daire bulunur.

- Bölge idare mahkemesi daireleri, bir başkan ve iki üyenin katılımıyla toplanır.
- Görüşmeler gizli yapılır, kararlar çoğunlukla verilir.
- **Bölge idare mahkemesi dairelerinin görevleri** şunlardır (2576 s.K. m. 3/A):

BİM Görevleri

- İlk derece idare veya vergi mahkemelerince verilen ve istinaf yolu açık olan nihai kararlara karşı yapılan **istinaf başvurularını inceleyerek karara bağlamak**
- İlk derece **mahkemelerince yürütmenin durdurulması istemleri** hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak
- Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemeleri arasındaki **görev ve yetki uyuşmazlıklarını çözmek**

BİM Görevleri

- Yargı çevresi içinde bulunan yetkili ilk derece mahkemesinin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı çevresi sınırlarında tereddüt edildiği veya iki mahkemenin de aynı davaya bakmaya yetkili olduklarına karar verdikleri hâllerde, o davanın bölge idare mahkemesi yargı çevresi içinde **bulunan başka bir mahkemeye nakline veya yetkili mahkemenin tayinine** karar vermek
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak

BİM Başkanının Görevleri

- Bölge idare mahkemesi başkanının görevlerinden başlıcaları,
 - mahkemeyi temsil etmek;
 - mahkemenin uyumlu, verimli ve düzenli çalışmasını sağlamak ve bu konuda gerekli tedbirleri almak;
 - dairelerin benzer olaylarda kesin olarak verdikleri kararlar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi için başkanlar kuruluna başvurmasıdır (2576 s.K. m. 3/B).

DANIŞTAY

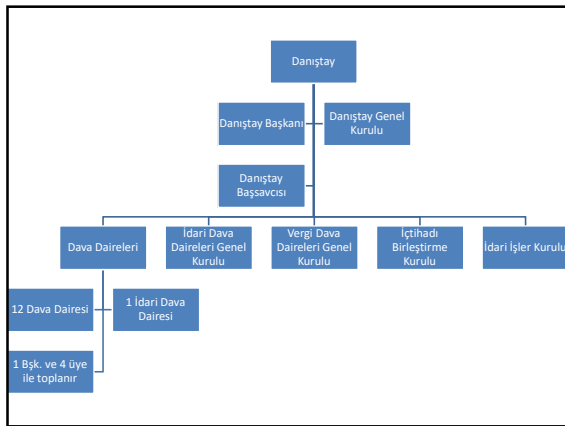
- İnceleme (**temyiz**) **merci olup**, kanunla gösterilen belli davalara da **ilk ve son derece mahkemesi olarak** bakar (AY m. 155, I; DK m. 23; İYUK m. 46).
- Danıştay bazı hallerde ilk derece mahkemesi olarak davalara bakar.
- Yönetmelik yargı denetimi

100.000 TL LİK DEĞER

2016 YILI İÇİN	100.000 TL
2017 YILI İÇİN	103.000 TL
2018 YILI İÇİN	117.000 TL
2019 YILI İÇİN	144.000 TL
2020 YILI İÇİN	176.000 TL
2021 YILI İÇİN	192.000 TL

- Danıştay,
 - ~~Başbakanlık veya Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları ve teklifleri,~~
 - kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin imtiyaz sözleşmeleri hakkında görüş bildirmek,
 - ~~tüzük tasarılarını incelemek,~~
 - idarî uyuşmazlıkları çözmek ve
 - kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla da görevlidir (AY m. 155, II).

- Buna göre, Danıştay **hem temyiz merci** olarak görev yapar hem de Anayasa ve kanunlarda öngörülen hallerde **ilk derece mahkemesi sıfatıyla kendisine verilen dava ve işlere bakmak**, görüş bildirmek ve karar vermekle yükümlüdür (Ayrıca bkz. DK m. 23-25).

- Danıştay'ın karar organları daireler, Danıştay Genel Kurulu, İdarî İşler Kurulu, İdarî Dava Daireleri Kurulu, Vergi Dava Daireleri Kurulu, İçtihatları Birleştirme Kurulu, Başkanlar Kurulu, Başkanlık Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Disiplin Kuruludur (DK m. 5).
- Danıştay, **on iki dava, biri idarî daire** olmak üzere **onüç daireden oluşur**.

- **Bölge idare mahkemelerinin verdikleri nihai kararların** ve ilk derece mahkemesi olarak **Danıştay'da görülen davalarla** ilgili nihai kararların temyiz incelemesi **Danıştay Dava Daireleri** tarafından yapılır (2577 s.K. m. 46; DK m. 25).

- Her dairede bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur.
- Heyetler **bir başkan ve dört üyenin** katılımıyla toplanır, salt çoğunluk ile karar verir.
- Üye sayısının yeterli olması halinde birden fazla heyet oluşturulabilir.
- Bu durumda, oluşturulan diğer heyetlere, heyette yer alan en kıdemli üye başkanlık eder.
- Dairelerde yeteri kadar tetkik hâkimi bulunur (DK m. 13).

İdarî Dava Daireleri Genel Kurulu

- *İdarî Dava Daireleri Genel Kurulu*, Danıştay İdarî Dava Dairelerince verilen bozma kararları üzerine bölge idare mahkemesince verilen **ısrar kararlarının** ve **idarî dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların temyiz incelemesini** yapar.

Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu

- *Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu* ise, Danıştay vergi dava dairelerince verilen bozma kararlarına üzerine bölge idare mahkemesince verilen **ısrar kararlarının** ve **vergi dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların** temyiz incelemesini yapar (DK m. 38; İYUK m. 50).

İçtihatları Birleştirme Kurulu

- *İçtihatları Birleştirme Kurulu*, dava dairelerinin veya idarî ve vergi dava daireleri genel kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri **kararlar arasında uyumsuzluk (çelişki) bulunması** ya da birleştirilmiş **ıçtihatların değiştirilmesi gerektiğinde**, içtihadın birleştirilmesi veya değiştirilmesi hakkında karar vermekle görevlidir.

ANAYASA YARGISI

- Kanunların ve diğer bazı yasama işlemlerinin anayasaya uygunluğunun yargısal merciler tarafından denetlenmesi anlamına gelir.

- Şekil Yönden Anayasayı
- Kanun
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- TBMM İçtüzüğü

Anayasa
Mahkemesine
İptal Davası

- Anayasa yargısı, sadece kanunların anayasaya uygunluğu denetimini yapmakla yetinmemekte, aynı zamanda **temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilmesi** halinde, kişilerin **bireysel başvuru yolunu işleterek** Anayasa ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamaktadır.

- Anayasa yargısında görevli mahkeme **Anayasa Mahkemesi**dir.
- Anayasa Mahkemesi **on beş üyeden** oluşur.
- Üyelerin **üçü** Türkiye Büyük Millet Meclisi, **on dördü** ise **Cumhurbaşkanı tarafından** Anayasa'da öngörülen belirli yargı organları ile kurumların üyeleri veya belirli kişiler arasından seçilir.

- Anayasanın 146. maddesine göre:
-
- Türkiye Büyük Millet Meclisi;
 - - **İki üyeyi** Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üç aday içinden,
 - - **Bir üyeyi** ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer.

- • Cumhurbaşkanı;
- - **Üç üyeyi** Yargıtay, **iki üyeyi** Danıştay, **bir üyeyi** Askerî Yargıtay, **bir üyeyi**
- i genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; (7)
- - En az ikisi hukukçu olmak üzere **üç üyeyi** Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; (3)
- **Dört üyeyi** üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer. (4)

- 1. Kuruluşu
- Madde 146 – (Değişik: 7/5/2010-5982/16 md.)
- Anayasa Mahkemesi onbeş üyeden kurulur.⁽¹⁾
- Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üçer aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanmazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.
- Cumhurbaşkanı, üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay (...) genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.
- Yargıtay, Danıştay (...) ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için (...) en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üçer aday için yapılacak seçimde (...) en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.
- Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşını doldurmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanının kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fâilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fâilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri asli görevleri dışında Resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.

- Anayasa Mahkemesi üyeleri **on iki yıl için** seçilirler.
- Bir kişi ikinci kez Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez.
- Üyeler altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar.
- Anayasa Mahkemesi **başkanı ve başkanvekilleri** ise, üyeler arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile **dört yıl için seçilir**.
- Süresi biten başkan ve başkanvekilleri **yeniden seçilebilirler** (AY m. 146, VI).

- Anayasa Mahkemesinin görevleri;
 - Anayasa Uygunluk Denetimi
 - Diğer Görevler (Bireysel Başvuru)

- **Anayasaya Uygunluk Denetimi** Anayasaya uygunluk denetimi üç şekilde gerçekleştirilebilir (6216 s.K. m. 3, I, a, b, c): 1.
- Soyut Norm Denetimi
- Somut Norm Denetimi
- Bireysel Başvuru

Soyut Norm Denetimi

- Anayasa Mahkemesi kanunların, kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde veya hükümlerinin şekil ve esas bakımından, Anayasa değişikliklerinin ise sadece şekil açısından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davalarına bakmakla görevlidir. Soyut norm denetiminde Anayasada öngörülen belirli kişiler tarafından doğrudan Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılması söz konusudur. Buna göre, Anayasa Mahkemesi'nde doğrudan iptal davası açma hakkı,
 - Cumhurbaşkanına,
 - TBMM'nde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grup meclisi
 - Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. (120 milletvekili)
- İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır (AY m. 150).
- Doğrudan iptal davası açma hakkı, iptali istenen normun Resmi Gazete'de yayımlanmasından **başlayarak altmış gün içinde** kullanılmalıdır.

Somut Norm Denetimi

- 2. Somut norm denetimi:** Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 152. maddesine göre mahkemelerce itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamakla görevlidir. Somut norm denetimi, görülmekte olan (derdest) bir davada, davaya bakan mahkemenin, uygulanacak kanun veya kanun hükmünde kararname hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasını ciddi bulursa, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurması ve Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakması suretiyle gerçekleşir. Anayasa Mahkemesi, itiraz başvurusunun kendisine ulaşmasından itibaren **beş ay içinde kararını vermelidir**. Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır (AY m. 152).

Bireysel Başvuru

- Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 148. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamakla görevlidir.
- Anayasaya göre, *"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir.*
- Basvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."* (AY m. 148, III).
- Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Diğer Görevler

Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanları Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, bassavcılarını, Cumhuriyet bassavcı vekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Sayıstay baskan ve	üyelerini, Genelkurmay Baskanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları Jandarma Genel Komutanını
- görevleri ile ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak**

- 2. Siyasi partilerin kapatılmasına** ve devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin davaları karara bağlamak
- 3. Siyasi partilerin mal edinmeleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetlemek

- 4. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından,
- milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına, milletvekilliklerinin düşmesine ya da
- milletvekili olmayan bakanların dokunulmazlıklarının kaldırılmasına karar verilmesi hâllerinde,
- Anayasa, kanun veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal istemlerini karara bağlamak

- 5. Mahkeme üyeleri arasından Anayasa Mahkemesi Başkanı ve başkanvekilleri ile Uyumazlık Mahkemesi Başkanı ve Başkanvekilini seçmek

Anayasa Mahkemesi'nin Çalışma Usûlü

- Anayasa Mahkemesi, **iki Bölüm** ve **Genel Kurul** halinde çalışır.
- Bölümler, **başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır.**
- **Genel Kurul**, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında **en az on iki üye ile toplanır.**

- Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır.
- Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara **Genel Kurulda bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerde karara bağlanır.**
- Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi **için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.**

- Anayasa Mahkemesi, **Yüce Divan** sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler.
- Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir.
- Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

- Anayasa Mahkemesi'nde açılan iptal davalarında, kural olarak **kanunların esas ve şekil bakımından, anayasa değişikliklerinin ise şekil bakımından** Anayasaya uygun olup olmadığı denetlenir.
- Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapıldığı yapılmadığı bakımından mümkün iken; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.

- Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beste biri tarafından istenebilir.
- Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren **on gün geçtikten sonra**, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmayacağı gibi daha sonra def 'i yoluyla da ileri sürülemez.

Askerî İdari Yargı

- Askerî idarî yargı, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, **asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan yargı koludur**. Askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ise, ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz. (AY m. 157, I; AYİMK m. 20).

- Askerî idarî yargı **tek dereceli olup**, bu yargı kolunda görevli mahkeme Askerî Yüksek İdare Mahkemesidir.

- Buna göre, asker kişileri ilgilendiren idarî işlem ve eylemlerin yetki, sebep, şekil, konu veya maksat yönünden hukuka aykırı olması sebebiyle menfaatleri ihlal edilenlerin açacakları iptal veya tam yargı davaları, doğrudan doğruya ve kesin olarak Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde karara bağlanır (AYİMK m. 21, I).

- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'nin organları;
 - daireler,
 - daireler kurulu,
 - başkanlar kurulu,
 - yüksek disiplin kurulu ve
 - genel kuruldur (AYİMK m. 5).
- Mahkemenin üyeleri, iki yılını doldurmuş kurmay yarbaylar, albay rütbesinde üç yılını doldurmamış kurmay subaylar ve en az yarbay rütbesindeki birinci sınıf askerî hâkimler arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir (AYİMK m. 7-8).

- Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.
- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, **en az iki daireden oluşur**.
- İş yoğunluğuna göre, Genel Kurulun teklifi ve Genelkurmay Başkanlığı'nın uygun görmesi üzerine Milli Savunma Bakanlığı'na daire sayısı üçe yükseltilebileceği gibi, aynı usûlle ikiye de indirilebilir.

- Her daire, bir Başkan ile altı üyeden oluşur.
- Üyelerden dördü askerî hâkim, ikisi ise kurmay subaydır.
- Bununla birlikte, dairelerde çoğunluk askerî hâkim sınıfından olmak üzere görüşme sayısı beştir.
- Karara katılan beş hâkimin (daire Başkanı dâhil) üçü askerî hâkim, diğer ikisi ise kurmay subaydır.
- Kararlar oyçokluğu ile verilir (AYİMK m. 14).

Askerî Ceza Yargısı

- Anayasaya göre, askerî ceza yargısında, **asker kişilerce islenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak isledikleri suçlara** ait davalara bakılır.
- Buna karşılık, asker kişilerce işlenmiş olsa dahi, devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halükarda **adli yargı kolunda** görevli olan mahkemelerde görülür (AY m. 145, I).

- Askerî ceza yargısındaki ilk derece mahkemeleri, **askerî mahkemeler** ve **disiplin mahkemeleridir**.
- Askerî mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak isledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler (353 s.K. m. 9).
- Askerî mahkemeler, **üç askerî hâkimden oluşur** (353 s.K. m. 2).

- Disiplin mahkemeleri ise, **asker kişilerin disiplin suçlarına ait dâvalara bakmakla görevlidir** (477 s.K. m. 7).

- Disiplin mahkemeleri, **biri Başkan ikisi üye olmak üzere üç subaydan oluşur**.
- Bu mahkemelerde görev yapan kişilerin, meslekten hâkimler olması gerekli değildir (477 s.K. m. 2).
- Kural olarak olağan zamanlarda asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.
- Ancak, savaş durumu bu ilkenin istisnasıdır.

- Askerî mahkemelerin, savaş durumunda, hangi suçlar ve kişiler bakımından yetkili oldukları ve kuruluşları kanunla düzenlenir.
- Askerî mahkemeler tarafından verilen karar ve hükümlerin **temyiz incelemesi ise Askerî Yargıtay** tarafından yapılır.

- Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararları inceleyip karara bağlamak; askerî yargı alanında hukuk birliğini sağlamak ve Askerî Yargıtay'ın kendi kurulları arasındaki içtihat uyumsuzluklarını gidermekle görevli ve yetkili bir üst mahkemedir.
- Ayrıca asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak da askerî Yargıtay tarafından bakılır (As.YK m. 16; AY m. 156, I).

- **Askerî Yargıtay'ın üyeleri**, birinci sınıf askerî hâkimler arasından, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir (AY m. 156, II).
 - Askerî Yargıtay,
 - Başkanlık,
 - Başsavcılık ve
 - beş daire ile bu Kanunda gösterilen kurullardan oluşur.
- Ancak is yoğunluğuna göre, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun teklifi ve Genelkurmay Başkanlığının uygun görüş bildirmesi üzerine, Milli Savunma Bakanlığı, daire sayısını **altıya kadar yükseltebileceği gibi dörde de indirebilir** (As. YK m. 2, I).

- Askerî Yargıtay'da **her dairede bir başkan ve yedi üye bulunur.**
- İş yoğunluğuna göre, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun teklifi ve Genelkurmay Başkanlığının uygun görmesi üzerine Milli Savunma Bakanlığınca dairelerdeki **üye sayısı beşe indirilebilir.**
- Daireler bir **Başkan ve dört üyenin katılması ile toplanarak karar** ve hüküm verirler (As. YK m. 5, I).
- Askerî Yargıtay daireleri Kanunla belirlenen çoğunluğun meydana gelmesi ile toplanırlar.
- Görüşmeler **gizli** olur (As. YK m. 28) ve kararlar oy çokluğu ile verilir (As. YK m. 29).

Mali Yargı

- Mali yargının amacı, kamu idarelerinin etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak çalışması ve kamu kaynaklarının öngörülen amaçlara ve kanunlara uygun olarak elde edilmesi, muhafazası ve kullanılması için gerekli denetimin gerçekleştirilmesi ve sorumluların hesap ve işlemlerinin kesin hükme bağlanmasıdır.

- Mali yargı kolunda görevli organ **Sayıştay'dır.**
- Sayıştay'ın **hem idari hem de yargısal görevleri** bulunmaktadır (Gözler, s. 254).

- Anayasaya göre, Sayıştay, **merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını**, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına **denetlemek** ve ayrıca sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamakla görevlidir.

- Mahalli idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması da Sayıştay tarafından gerçekleştirilir.
- Bununla beraber vergiler, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır (AY m. 160).

- Sayıştay'ın denetim görevleri ve yargısal görevleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir (6085 sayılı Sayıştay Kanunu m. 5):
 - • Denetim görevleri
 - - Kamu idarelerinin **malî faaliyet, karar ve işlemlerini denetlemek ve sonuçları** hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlar sunmak
 - - **Genel uygunluk bildirimini** Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak
 - - Kanunlarla verilen diğer inceleme, denetleme işlerini yapmak

- Yargısal görevleri

- - Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin; gelir, gider ve mallarına ilişkin hesap ve işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığını denetlemek ve kamu zararına yol açan hususları kesin hükme bağlamak

- İlgililer, Sayıştay'ın kesin hükümlerine karşı, kararın tebliğinden itibaren **onbeş gün içinde karar düzeltme yoluna** başvurabilirler.

- Karar düzeltme bir kez talep edilebilir.

- Bu kararlar hakkında, ayrıca idarî yargı yoluna başvurulamaz.

Uyuşmazlık Yargısı

- Farklı yargı kolları arasında ortaya çıkan yargı yolu uyuşmazlıklarını gidermek amacıyla teskil edilen yargı kolu ise uyuşmazlık yargısıdır.
- Anayasaya göre, **adli, idarî ve mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını** kesin olarak çözmekle görevli ve yetkili yüksek yargı merci **Uyuşmazlık Mahkemesidir**.

- Buna karşılık, diğer yargı mercileri ile Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Uyuşmazlık Mahkemesi değil, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır (AY m. 158).
- **Uyuşmazlık Mahkemesi bir Başkan ile altı asıl, altı yedek üyeden kurulur** (2247 s.K. m. 2, I).

- **Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Başkanlığını**, Anayasa Mahkemesi'nin kendi üyeleri arasından görevlendireceği bir üye yapar.
- Mahkemenin Başkanı, Başkanvekili ve üyeleri **dört yıl için seçilir**.
- Görev süresi bitenler yeniden seçilebilirler (2247 s.K. m. 4).

- Uyuşmazlık Mahkemesi,
 - hukuk
 - ceza
 bölümlerine ayrılır.
- Hukuk uyuşmazlıkları **Hukuk Bölümünde**, ceza uyuşmazlıkları **Ceza Bölümünde** karara bağlanır.
- Her bölüm, **bir Başkan ile altı asıl üyeden** kurulur.

- **Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulu** ise hukuk ve ceza bölümlerinin birlikte toplanmasıyla oluşur (2247 s.K. m. 2, II ve III).
- Yargı kolları arasında olumlu veya olumsuz görev uyuşmazlığı doğabilir.
- Olumlu görev uyuşmazlığı çıkarma, adli, idari ve askerî yargı kolunda görevli mahkemelerde açılmış olan bir davada ileri sürülen görev itirazının reddi üzerine, ilgili Başsavcı veya savcılar tarafından görev konusunun incelenmesinin Uyuşmazlık Mahkemesi'nden istenmesi ile olur.

- Yetkili Başsavcı veya savcıların Uyuşmazlık Mahkemesi'nden istekte bulunabilmesi için, görev itirazının, hukuk mahkemelerinde en geç birinci oturumda, ceza mahkemelerinde delillerin ikamesine başlamadan önce; idari yargı yerlerinde de dilekçe ve savunma evresi tamamlanmadan yapılmış olması ve yargı yerlerinin de kendilerinin görevli olduklarına karar vermiş bulunmaları şarttır (2247 s.K. m. 10).

- Olumlu görev uyuşmazlığında, uyuşmazlık çıkarma talebinde bulunabilecek makam çeşitli ihtimallere göre belirlenir (2247 s.K. m. 10, IV).

- Buna göre, reddedilen görevsizlik itirazı:
 - • Adli yargı yararına ileri sürülmüş ise Cumhuriyet Başsavcısı,
 - • İdari yargı yararına ileri sürülmüş ise Danıştay Başsavcısı,
 - • Askerî ceza yargısı yararına ileri sürülmüş ise Askerî Yargıtay Başsavcısı,
 - • Askerî İdari Yargı yararına ileri sürülmüş ise bu mahkemenin başsavcısıdır .

- Olumsuz görev uyuşmazlığı ise, adli, idari veya askerî yargı mercilerinden en az iki- sinin tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini görevsiz görmeleri ve bu yolda verdikleri kararların kesin veya kesinleşmiş olması ile ortaya çıkar.
- Olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesi talebi, ancak davanın taraflarınca ve ceza davalarında ayrıca ilgili makamlarca ileri sürülebilir (2247 s.K. m. 14).

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ YARGISI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin

Yapısı

- İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme, Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzaya açılmış; 3 Eylül 1953'de yürürlüğe giren Sözleşme, Türkiye tarafından 18 Mayıs 1954 tarihinde onaylanmıştır.

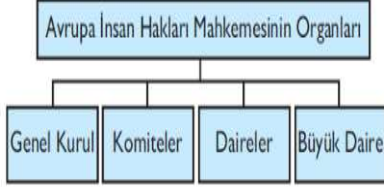
- Avrupa Konseyinin sözleşmeyi hazırlamaktaki asıl amacı, **insan haklarını ve temel özgürlükleri korumak ve geliştirmektir.**
- Sözleşme **kişisel ve siyasi hakları düzenlenmesi** yanında, sözleşmeyle taahhüt edilen yükümlülükleri yerine getirilmesini sağlayabilmek için bir mekanizma kurulmasını öngörmüştür.

- Başka bir deyişle, Sözleşmeyle güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin korunabilmesi için bir yargı örgütü kurulmuştur.
- Bu görev başlangıçta İnsan Hakları Avrupa Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi arasında paylaştırılmışken, bu organlar önüne gelen başvuru sayısının hızla artması ve mevcut yapının iyi işlememesi nedeniyle arayışlar başlamış; nihayet **1 Kasım 1998 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 11. Protokol kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir**

- Bu Protokol gereğince, Mahkeme ve Komisyonların yarı zamanlı çalışma yönteminden vazgeçilmiş, bunun yerine **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin tek yetkili organ olması ve tam zamanlı çalışması esası benimsenmiştir.**
- Bugün gelinen noktada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sözleşmenin tarafı olan devletlerin sözleşmeye uymalarını sağlamak amacıyla görev yapan bir mahkemedir.

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **sözleşmeci devletlerin sayısına eşit sayıda hâkimden oluşmaktadır** (AIHS m. 20).
- Hâkimler, her bir sözleşmeci devlet için, **o devlet tarafından gösterilen üç aday arasından Avrupa Parlamenterler Meclisi tarafından seçilir.**

- Mahkemede görev alan hâkimler, Mahkemeye geldikleri devlet adına değil, kendi adlarına katılırlar.
- **Altı yıl görev yapmak üzere seçilen** hâkimler, daha sonra tekrar mahkeme üyeliğine seçilebilirler.
- Hâkimlerin görev süresi **yetmiş yaşında sona erer.**

- *Genel Kurul*, Mahkemede görev yapan tüm üyelere oluşur.
- Genel Kurulun toplanabilmesi için, görev basındaki seçilmiş **hâkimlerin en az üçte ikisinin** Genel Kurul toplantısına katılması gerekir (İç Tüzük m. 20, II).

- Genel Kurul Mahkeme Başkanını, Başkan Yardımcılarını, Daire Başkanlarını seçer ve Mahkeme İç Tüzüğünü kabul eder (AİHS m. 26).
- Mahkeme önüne gelen başvuruların incelenebilmesi için **üç hâkimden oluşan Komiteler** oluşturulur.

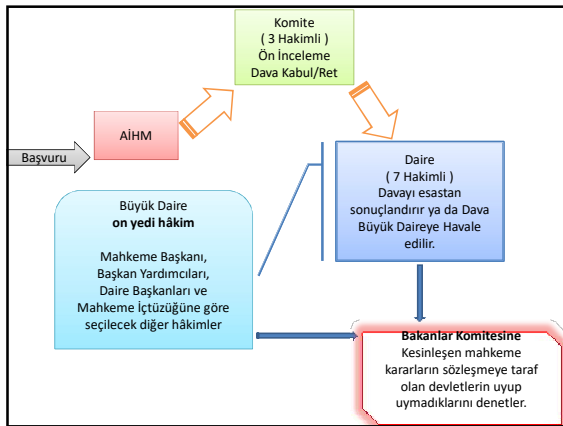
- Komite, **bir başvuru hakkında daha fazla inceleme yapılması gerekli değilse, oybirliği ile başvurunun kabul edilemez olduğuna veya kayıttan düşürülmesine karar verebilir**; bu karar kesindir (AİHS m. 27, 28).

- Mahkeme önüne gelen başvuruların incelenmesi için **yedi hâkimden oluşan Daireler** kurulur.
- Daireler, Komite tarafından hakkında kabul edilmezlik kararı veya kayıttan düşme kararı verilmeyen başvuruların, kabul edilebilir olup olmadığını incelemek ve esasları karar vermekle görevlidir (AİHS m. 29).

- Mahkeme bünyesinde ayrıca **on yedi hâkimden oluşan Büyük Daire** görev yapmaktadır. Büyük Daire,
 - Mahkeme Başkanı,
 - Başkan Yardımcıları,
 - Daire Başkanları ve
 - Mahkeme İçtüzüğüne göre seçilecek diğer hâkimlerden
- oluşur (AİHS m. 27).

- Sözleşmenin ve eki protokollerin yorumlanmasında ciddi bir sorun çıkarsa, Dairenin çözümü Mahkeme'nin daha önce verdiği bir kararla bağdaşmayacaksa, tarafların itirazda bulunmaması kaydıyla, Daire yargılama yetkisini hükümden önceki herhangi bir aşamada **Büyük Daireye bırakabilir** (AİHS m. 30) ya da taraflardan biri benzer sebeplerle yargılamanın **büyük daire tarafından yapılmasını isteyebilir** (AİHS m. 43).

- Ayrıca **bir sözleşmeci devletin, başka bir sözleşmeci devletin Sözleşmeyi ve eki protokolleri ihlal ettiği iddiasıyla** yapacağı başvurular da Büyük Daire tarafından incelenir (AİHS m. 31, m. 33).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru ve İnceleme

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Eki Protokollerin sözleşmeci devletlerden biri tarafından ihlal edilmesi nedeniyle **zarar gören gerçek kişiler, hükümet dışı kuruluşlar ve kişi grupları**, Mahkemeye başvuruda bulunabilirler.

- Sözleşme gereğince, devletler, bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına engel olmamalıdır.
- Kişilerin Mahkemeye başvuru yapabilmeleri için **iç hukuk yollarını tüketmiş olmaları** gerekmektedir.

- Buna göre, iç hukuk yollarının tüketilmesi ve kesin bir karara ulaşılmışından itibaren **altı ay içinde başvuru yapılmalıdır** (AİHS m. 35, I).
- Mahkemenin **yargılama (resmî) dilleri İngilizce ve Fransızca olmasına rağmen**, kişiler başvurularını sözleşmeci devletlerin dillerinden herhangi biri ile yapabilirler (İç Tüzük m. 34, I ve II).

- Mahkeme kendisine yapılan **başvuruyu kabul edilebilir bulursa**, öncelikle başvuruda bulunan taraf ile şikâyet olunan devlet arasında, insan haklarına saygı esasından hareketle, **dostane çözüm sürecinin başlatılmasına ve yürütülmesine yardımcı olur.**
- Dostane çözüm süreci başarıyla sonuçlanırsa, Mahkeme varılan çözümle sınırlı, kısa açıklama içeren bir karar vererek başvuruyu kayıttan düşürür (AİHS m. 38-39).

- Dostane çözüme varılamazsa, başvurunun **esası hakkında inceleme yapılır.**
- Mahkeme, başvuru hakkındaki incelemesini, kural olarak **dosya üzerinden (duruşmasız)** yürütür.

- Bununla beraber, duruşma yapılmasına karar verilen hallerde duruşmalar herkese açıktır.
- İnceleme sonucunda, Sözleşme veya Eki Protokollerin **ihlal edildiği sonucuna varılırsa ve sözleşmecî devletin iç hukukunda bu ihlal tam olarak telafi edilemiyorsa**,
- Mahkeme, gerektiğinde hakkaniyete uygun bir tazminata hükmederek, başvuruda bulunan tarafın zararlarının giderilmesine hükmedebilir (AİHS m. 41).

- **Sözleşmecî devletler**, taraf oldukları davalarda Mahkemenin kesinleşmiş kararlarına **uymayı taahhüt ederler.**
- Mahkemenin kesinleşmiş kararı, kararın uygulanmasını denetleyecek olan **Bakanlar Komitesine** gönderilir (AİHS m. 46).
- Bakanlar Komitesi sözleşmecî devletlerden, mahkeme kararının yerine getirilip getirilmediği konusunda bilgi isteme yetkisine sahiptir.